

9. Ashok Kapur. South Asian Regional Proliferation and Non-Proliferation Dynamics // Regional Approaches to Curbing Nuclear Proliferation in the Middle East and South Asia / Ed. By R. Tariq. – Aurora Papers 16. – Ottawa: Canadian Centre for Global Security, 1992. – P. 69.
10. Fitzpatrick M. The Iranian Nuclear Crisis: Avoiding Worst-case Outcomes / M. Fitzpatrick // Adelphi Paper № 398: Oxon, Oxford, Routledge for the International Institute for Strategic Studies, 2008. – P. 14.
11. Ядерное оружие после “холодной войны” / Под ред. А. Арбатова и В. Дворкина ; Моск. Центр Карнеги. – М. : “Российская политическая энциклопедия” (РОССПЭН), 2006. — С. 368, 414.
12. Готемюллер Р. Корейский ядерный кризис: перспективы урегулирования / Р. Готемюллер, Ю. Федоров; МГИМО(У) МИД РФ; Фонд Карнеги за международный мир. – М., 2005. – С. 76.
13. Бакланов А.А. Формирование режима нераспространения и его кризис на примере Ирана. Дис. кандидата ист. наук: 07.00.15./ МГУ им. М.В. Ломоносова. – М., 2011. – С. 3-4.
14. Военно-технический сборник Бастион. Журнал оборонно-промышленного комплекса. Репортажи. №12 – 2014. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://bastion-karpenko.ru/yadernoe_oruzhie-2014/
15. Эволюция ядерной политики Индии (Отрывок из документа, представленного парламенту 21.05.1998) // Индия: перспективы. – январь 2000. – год 9. – №1. – С. 11-12.
16. Singh J. Against Nuclear Apartheid // Foreign Affairs. – September/October 1998. – Vol. 77. – №5. – P. 42-43.
17. Brzezinski Zb. Selective Nonproliferation is a Hollow Posture // New Perspective Quarterly. – Summer, 1998. – Vol. 15. - №4. – P. 16.

Заболотна М. В. Политика США относительно неофициально признанных ядерных государств (середина XX в. – 2015 г.)

В статье проанализирована политика США относительно неофициально признанных ядерных государств (Израиля, Индии, Пакистана, КНДР – и “порогового” Ирана) в направлении нераспространения, охарактеризовано зарождение ядерных программ в этих регионах. Показаны основные мотивы, которые побудили руководителей этих взрывоопасных стран мира к разработке ядерных боезарядов. Определены перспективы налаживания функционирования режима нераспространения во главе с США в этих регионах. Подано авторское видение возможных вариантов решения краеугольных проблем, подрывающих сферу нераспространения, в будущем.

Ключевые слова: ядерное оружие (ЯО), нераспространение ядерного оружия, Договор о нераспространении ядерного оружия (ДНЯО), Международное агентство по атомной энергии (МАГАТЭ), Договор о всеобъемлющем запрещении ядерных испытаний (ДВЗЯИ), зоны свободные от ядерного оружия (ЗСЯО), США, Израиль, Индия, Пакистан, КНДР, Иран, СБ ООН, ядерное испытание.

Zabolotna M. V. The US policy regarding the unofficially recognized nuclear states (middle of the 20th century – 2015)

The article analyzes the US policy on unofficially recognized nuclear states (Israel, India, Pakistan, North Korea and Iran with its nuclear threshold status) towards nuclear non-proliferation. It also describes the origin of nuclear programs in these regions. The paper demonstrates the main motives that drove the leaders of these explosive states for acquisition of nuclear warheads. It defines the prospects of establishing a functioning non-proliferation regime, led by the US in this region. The article presents the author's vision of possible solutions of crucial problems that might undermine the non-proliferation in the future.

Keywords: nuclear weapons, nuclear non-proliferation, Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT), The International Atomic Energy Agency (IAEA), The Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty (CTBT), nuclear-free zones, the US, Israel, India, Pakistan, North Korea, Iran, United Nations Security Council (UNSC), nuclear weapons testing.

УДК 94(430)“1945/1949”

О. О. Величенко

УЧАСТЬ СОЦИАЛ-ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ НІМЕЧЧИНИ У ВИБОРАХ ДО МІСЦЕВИХ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА У ФОРМУВАННІ ЗЕМЕЛЬНИХ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ (1945–1947 рр.)

На основі опублікованих джерел та праць німецьких авторів у статті висвітлюється участь СДПН у виборах до місцевих представницьких органів влади різних рівнів та у формуванні земельних органів самоврядування у різних окупаційних зонах Німеччини в перші повоєнні роки. Автор робить спробу проаналізувати причинно-наслідковий зв'язок результатів цих виборів, досліджує участь СДПН у виборах, а також визначає роль партії у формуванні політичного ландшафту повоєнної Німеччини.

Ключові слова: Німеччина, Соціал-демократична партія Німеччини (СДПН), Західні окупаційні зони, Радянська окупаційна зона (РЗО), вибори в ландтаги.

Відновлення політичного життя після закінчення Другої світової війни у Німеччині відбувалося різними шляхами, так як країна згідно з рішеннями Потсдамської конференції була поділена на чотири окупаційні зони між державами-переможцями [8, s.201]. Це значно ускладнювало процес формування органів самоврядування на рівні земель та органів влади на рівні держави загалом. Попри домовленості, проголошені на Потсдамській конференції про спільну політику у вирішенні німецького питання і погодження

основних напрямів її реалізації [2, с.386–389], насправді держави-переможниці переслідували різні цілі і вдавались до досить різних методів у здійсненні окупаційної політики у своїх зонах. Проте, їм все ж вдалося наприкінці осені 1945 року відновити місцеву німецьку адміністративну владу у більшості земель, в окремих зонах мало місце створення призначуваних урядів, які були підконтрольні окупаційній владі і у більшості важливих рішень залежали від повної згоди союзників [19, с.85]. Відсутність єдиного політичного центру вимагала утворення органів виконавчої влади на місцях, основу яких складали б представники різних партій [11, с.181].

Метою даної статті є дослідження ролі Соціал-демократичної партії Німеччини у формуванні земельних органів самоврядування в країні після закінчення Другої світової війни, а також аналіз участі партії у виборах до представницьких органів влади різних рівнів. Для досягнення даної мети необхідно вирішити наступні завдання: проаналізувати послідовність утворення земельних органів самоврядування у повоєнній Німеччині; визначити основні напрямки їхньої діяльності; дати характеристику ходу та результатів виборів до представницьких органів влади у різних окупаційних зонах; проаналізувати успіхи СДПН у виборах до представницьких органів влади у різних зонах та з'ясувати роль СДПН у формуванні політичного ландшафту в країні.

У якості джерел автор передусім спиралася на опубліковані архівні документи стосовно політики окупаційних держав, і зокрема СРСР, у повоєнній Німеччині [1; 2]. Базовим для висвітлення даної теми є збірник "Документи німецької політики та історії з 1848 року і до сьогодення: Німеччина після колапсу 1945 року", який містить документи стосовно основних цілей соціал-демократії в Німеччині після Другої світової війни [3] та стосовно політики окупаційних держав [4]. Інформативним джерелом є збірник документальних матеріалів про одного із провідних керівників СДПН у Західній Німеччині Курта Шумахера, який в значній мірі відображає його роль у організаційній відбудові СДПН у Західних окупаційних зонах та формуванні нової партійної програми, з якою вона брала участь у виборах до усіх представницьких органів влади [5]. Важливим та інформативно насиченим джерелом для висвітлення бачення одного з провідних політичних діячів повоєнної Німеччини на процес виборів до представницьких органів влади є мемуари лідера ХДС Конрада Аденауера [6].

Проблема утворення земельних органів самоврядування у Німеччині та проведення виборів до представницьких органів влади різних рівнів не знайшла свого висвітлення в українській історіографії. Історіографічну основу для статті становлять праці німецьких дослідників. Проблема утворення земельних органів самоврядування у різних окупаційних зонах Німеччини висвітлені у праці "Західна Німеччина 1945–1950" [9], "Створення Федеративної Республіки Німеччини 1945–1949" [10]. Грунтовним дослідженням, яке в деталях описує утворення різних органів влади на місцях у чотирьох окупаційних зонах, є робота Ілони Кляйн [12]. Висвітленню утворення земельних органів влади у британській окупаційній зоні присвячена робота "Політика Великої Британії стосовно Німеччини та британська окупаційна зона 1945–1949" [13]. Питання проведення виборів до представницьких органів влади у різних окупаційних зонах висвітлене у працях Г. Ріттера, М. Ніхусса [15], В. Войке, У. Штефенца [16] та у праці "Вибори та виборці у Західній Німеччині" [17]. Хронологічну послідовність проведення виборів до усіх органів влади на місцях допомагає простежити праця Остерроха Франца та Діетера Шустера [18].

Найбільш активною у відбудові місцевих представницьких органів влади була американська окупаційна влада. Так, на першому засіданні американського військового уряду, яке відбулося восени 1945 року генерал Л. Клей оголосив про формування першого представницького німецького органу влади, який спочатку називався Рада прем'єр-міністрів, а пізніше – Рада земель [5, с.LXXXIV; 12, с.55]. На перше установче засідання Ради земель прем'єр-міністри Баварії, Гессену, Баден-Вюртембергу та військовий губернатор зібралися 17 жовтня 1945 року у Штутгарті [12, с.56]. Залежна від військової адміністрації Рада земель повинна була приймати колективні рішення стосовно різних питань в межах своєї окупаційної зони. Для здійснення своєї діяльності вона мала збиратися 1 раз на рік. Законодавчі ініціативи закріплювалися за цим органом влади і для того, щоб їхнє рішення стало законом, потрібно було його прийняти одногосно. Рада формувала та утверджувала закони для усіх трьох земель, між якими мав бути встановлений тісний зв'язок, проте окупаційна влада залишала за собою право "вето" на закони та пріоритет над діяльністю цього органу загалом, тобто Рада була підзвітна окупаційній владі [12, с.57–58].

Своєрідним допоміжним і зв'язуючим органом між окупаційною владою і Радою земель слугував Регіональний урядовий координаційний офіс (РУКО). Спочатку він передавав звіти про виконану роботу окупаційній владі, а вже через місяць повноваження даного органу розширилися [9, S.58]. РУКО мав розгалужену систему комітетів та підкомітетів, до складу яких входило 14 американців і 7 німців [9, S.57].

Британська окупаційна влада була єдиною із західних окупаційних держав, яка з самого початку відстоювала ідею німецької єдності шляхом створення не представницьких органів влади в країні за своєї активної участі в них, а спеціального незалежного від окупаційної держави адміністративного органу з центральним управлінським апаратом, який зонально мав координувати відбудову політичного, економічного та соціального життя в Німеччині [12, с.41]. Але оскільки британська окупаційна влада не знайшла у цій ініціативі підтримки інших окупаційних держав, вона теж почала процес передачі влади на місцях і утворення представницьких органів влади, але все ж за своїм зразком і дещо пізніше за часом. Так, цей процес у британській зоні окупації розпочався 15 лютого 1946 року зі створення Консультативної Ради в Гамбурзі як органу консультування британського окупаційного уряду стосовно відновлення громадського життя у повоєнній Німеччині [5, S.LXXXVIII; 12, S.41; 18, с.34]. Консультативна Рада складалася з представників політичних партій, профспілок, та членів муніципальних органів самоврядування, які існували в той час у землях Німеччини британської окупаційної зони [10, с.27].

Радянська окупаційна влада задля своєрідного перехоплення ініціативи стосовно формування майбутнього політичного ландшафту в Німеччині першою почала налагоджувати політичне життя, дозволивши уже з 10 червня 1945 року створення та відновлення на своїй території політичних партій і активно підпорядковуючи їх своєму контролю [1, с.192]. У інших же окупаційних зонах партії отримали офіційний дозвіл на відновлення дещо пізніше, про те уже на початок осені 1945 року усі окупаційні держави офіційно дозволили утворення політичних партій та їх діяльність [14, с.28–29].

Оскільки окупаційні держави по-різному підходили до відновлення післявоєнного політичного устрою Німеччини, і зокрема до утворення органів місцевого самоврядування, то вони так і не досягли єдності щодо застосування тої чи іншої виборчої системи для проведення виборів до місцевих органів влади.

У британській зоні діяла мажоритарна виборча система, яка була характерна для самої Великої Британії [13, с.19]. У всіх землях цієї окупаційної зони, і перед усім у Рейн-Вестфалії, порядок проведення виборів передбачав обрання депутата за модифікованим англійським зразком. Партії висували більше кандидатів у депутати, ніж існувало мандатів, а виборці мали право відзначити у бюлетенях не одного кандидата, а наприклад двох чи трьох. Це було можливим при існуванні резервного списку, з якого до ландтагів обиралася третина депутатів [13, с.110]. Британці, спираючись на свій власний багатолітній досвід, активно відстоювали позиції стосовно введення двопартійної системи в Німеччині, яка б, на їхню думку, сприяла б більш ефективному розвитку політичного життя країни [15, с.127].

Спочатку члени ландтагу не вибиралися за результатами вільних виборів, а призначалися окупаційною владою відповідно до розпорядження британської військової адміністрації від 29 серпня 1946 року [13, с.47]. Лише після виборів восени в крейстаги (окружні місцеві органи влади) склад призначених земельних урядів і призначених ландтагів у британській зоні мав визначитися відповідно до волевиявлення населення і вже за змішаною виборчою системою на користь партій [6, с.187].

В американській зоні окупації вибори проходили не за традиційною для США пропорційною системою, яка передбачала розподіл мандатів між партіями пропорційно кількості поданих за них голосів. Чим більший відсоток голосів отримала партія на виборах, тим більшу кількість місць вона мала у органах влади, до яких обиралася [16, с.18]. У виборах мали право приймати участь представники демократичних партій. Коли до конституції земель вносили положення про принципи виборчої системи, принцип пропорційності залишився [17, с.67].

Вибори до місцевих органів управління у Німеччині відбувалися за принципом “знизу догори”, як і політичне життя в країні загалом. Відсутність чітко сформованого єдиного політичного центру саме диктувала такі умови розвитку країни [20, с.181]. Така система виборів означала, що спочатку вибори проводилися в найнижчі органи місцевої влади на рівні громад, наступним рівнем був округ (крайс), і останнім – земельний представницький орган управління – ландтаг [20, с.183]. Така розгалужена мережа обрання представників до органів влади місцевих рівнів свідчила про дотримання базових принципів формування демократичних органів влади, які були характерні для Західних окупаційних держав [9, с.95].

Успіх тієї чи іншої партії на виборах в Німеччині у післявоєнний час залежав від декількох факторів. Насамперед – це авторитет партії у тій чи іншій землі окремо і у всій окупаційній зоні загалом. СДПН у Німеччині завжди була однією із провідних політичних сил, яка мала міцні позиції в суспільстві і німці саме на цю партію поклали великі надії та сподівання стосовно відновлення післявоєнної Німеччини, надаючи їй підтримку під час виборів.

Підтримка положень партійної програми – це ще один із важливих факторів, який допомагав будь-якій партії здобути перемогу на виборах. СДПН, відродившись після Другої світової війни, не поспішала відразу кардинально змінювати свої бачення стосовно розбудови політичного, економічного, соціального життя у країні, а спиралася на свої старі положення у програмних засадах. Свідченням цьому є проголошені під час першого партійного з'їзду СДПН у Ганновері з 9 по 11 травня 1946 року лідером СДПН Західних окупаційних зон Куртом Шумахером “Основні цілі та програми засади СДПН”, які і лягли в основу передвиборчих гасел та виборчої платформи. Соціал-демократична партія основним завданням перед собою поставила зібрати усі демократичні сили Німеччини під прапором соціалізму. Для досягнення цього завдання необхідно було змінити політичний баланс влади і економічні основи розвитку країни [3, с.120]. Щодо бачень СДПН стосовно перебудови економічної системи в Німеччині, то перед початком виборів до різних місцевих органів влади партія чітко сформулила свою позицію, яка полягала у її прагненні до соціалістичної економіки через планове управління і як умова, повне одержавлення підприємств [21, с.60]. Невід'ємною складовою нового німецького суспільства, побудованого у дусі “соціалізму”, на думку соціал-демократів, мала бути повна демократизація суспільства [3, с.120]. Але відсутність кардинальних змін у програмі СДПН порівняно з програмними засадами веймарського періоду суттєво вплинула на те, що німецьке суспільство все більше надавало перевагу новоутвореному після війни консервативному ХДС, програма якого носила яскраво виражений християнський і соціально-орієнтований характер [22, с.166].

Ще одним важливим фактором для отримання переваги на виборах був релігійний фактор. Більшість населення заходу та півдня країни (землі Саар, Баварія, Рейнланд-Пфальц, Північний Рейн-Вестфалія) належала до католиків, і тому вони надавали перевагу Християнсько-демократичному союзу [16, с.26].

У післявоєнній Німеччині одним із головних чинників, який збільшував шанси тієї чи іншої партії на перемогу у виборах був ступінь підтримки з боку окупаційних властей. Західні союзники, незважаючи на досить інтенсивні контакти з чільними соціал-демократами за часів війни, не мали беззаперечної довіри до партії взагалі. Адже для практичної реалізації соціал-демократичного курсу, на їхню думку, спочатку необхідно було відродити багату та стабільну демократичну Німеччину як надійного та безумовного союзника Заходу, що з точки зору американців та британців швидше та ефективніше могли зробити

правоцентристські сили, яким вони і надавали свою перевагу. Водночас СДПН свідомо відводилась не менш важлива для функціонування демократичної політичної системи роль конструктивної опозиції [23, с.132]. Усі ці фактори у комплексі мали суттєвий вплив на загальні результати виборів у різних зонах.

Перші вибори до органів самоврядування на рівні громад (Gemeinderatswahlen) відбулися в американській зоні окупації 27 січня 1946 року [16, S.20]. Ці вибори були важливою ланкою серед тих заходів, які проводилися американською владою для завоювання симпатій німецького населення, адже першими дозволяючи проведення виборів, американці намагалися створити у німців враження про американську окупаційну політику як найбільш демократичну, порівняно з радянською, англійською і французькою.

Проте, слід зазначити, що час проведення цих виборів був не зовсім правомірним і не давав можливості усім політичним партіям провести належним чином передвиборчу роботу, адже вони лише восени 1945 року отримали право діяти легально і не могли в повній мірі проводити активну передвиборчу агітацію серед населення, проводити партійні збори і т. ін. [17, s.147]. Майже до самих виборів партії не мали права видання своїх газет. Передвиборчі збори партійних організацій були дозволені лише за 5 днів до виборів. Прохання соціал-демократів про перенесення дати виборів для того, щоб партії могли розгорнути свою передвиборчу кампанію, була відхилено американською владою [1, с.372].

У додатку до листа голови політичного відділу Радянської воєнної адміністрації у Німеччині А.О. Соболева до командуючого Групи радянських окупаційних військ у Німеччині Г.К. Жукова від 29 січня 1946 року під грифом "таємно" було зазначено загальні принципи проведення виборів, які були спільними для всіх чотирьох зон окупації Німеччини: принцип таємного голосування; виборче право отримували громадяни віком від 21 року і які не менше року проживали у цій місцевості; колишні нацисти та інші воєнні злочинці позбавлялися виборчих прав; рівні права для участі у виборах усім демократичним партіям та рівні можливості для висунення своїх кандидатів на вибори [1, с.352].

У довідці керівника Політичного відділу РВАН В.С. Семенова, яка була направлена міністру закордонних справ СРСР В.М. Молотову, Г.К. Жукову, першому заступнику нарком закордонних справ СРСР А.Я. Вишинському та заступнику міністра іноземних справ А.А. Смірнову від 2 березня 1946 року про вибори до громад в американській зоні зазначалося, що ці вибори були дозволені лише в громадах з населенням до 20 тисяч осіб. В.С. Семенов зазначав: "Американська влада навмисно форсувала проведення виборів, штучно створивши такі умови, при яких основні партії не мали можливості розгорнути широку виборчу кампанію. Розрахунок Американської воєнної адміністрації полягав у тому, що політично недосвідчене населення сіл та дрібних міст в даних умовах буде голосувати за партії та групи правого напрямку. Американці розраховували, що через перемогу правих партій у дрібних громадах вони зможуть впливати на настрої населення у великих містах" [1, с.371].

У цьому документі також зазначається, що американська влада сприяла утворенню дрібних партій на території своєї окупаційної зони у кожній із земель. Кількість зафіксованих перед виборами партій на території Баварії та Гессену була однією із найбільших на всій території Німеччини [1, с.372].

За результатами цих муніципальних виборів Соціал-демократична партія Німеччини (СДПН) посіла друге місце і отримала 25,1 % голосів, поступившись місцем Християнсько-демократичному союзу (ХДС) [16, s.23; 18, s.32]. Відносний успіх СДПН на цих виборах був наслідком того, що вона зберегла більшість своїх старих кадрів і користувалася підтримкою частини американської окупаційної влади [1, с.374]. Проте вирішальну роль на цих виборах зіграв релігійний фактор, так як католицизм був на цій території домінуючим, а ХДС в основному опиралися на старі партійні кадри католицьких організацій, а також на широку мережу місцевих організацій. Але якщо розглянути результати цих виборів по кожній землі окремо, то відчутно переважаючим був відсоток голосів за СДПН у Гессені – 43,8 % у порівнянні з Баварією – 15,9% та Баден-Вюртембергом – 35,9 % [1 с.373; 16, s.25]. Частково перевага СДПН у Гессені пояснюється тим, що населення цієї землі в своїй більшості не належало до католиків і не було прихильниками католицької партії Центру. Соціал-демократи давно користувалися у цій місцевості великим впливом.

Вибори до громад в американській окупаційній зоні дали поштовх до підготовки виборів на вищих рівнях у цій же окупаційній зоні і послугували своєрідним стимулом до підготовки та проведення виборів різних рівнів і в інших окупаційних зонах.

Відразу після закінчення муніципальних виборів в американській зоні окупації почалася підготовка до виборів у більших масштабах і на 28 квітня було призначено вибори в районні представництва (крайстаги). [1, с.375]. У виборах до крайстагів приймали участь в основному мешканці сільських общин і дрібних міст. Депутати до крайстагів обиралися населенням на 2 роки [16, S.31]. На відміну від січневих участі у квітневих виборах населення американської зони було дещо меншим і складало в середньому 70-75 % (у січні 85 %), що в певній мірі пояснювалося тим, що вибори співпали з весняними польовими роботами селян [1, с.495].

За повідомленням Американської воєнної адміністрації від 30 квітня при активності виборців у 72 % до крайстагів СДПН набрали 30 % голосів, посівши друге місце після ХДС/ХСС (57 %), що пояснювалося міцною позицією останніх у цьому регіоні та підтримкою їх з боку окупаційних властей [1, с.495].

На 30 червня 1946 року у трьох землях американської окупаційної зони було заплановано проведення виборів до Установчих зборів земель (Verfassungsgebende Landesversammlung). У Баварії та Баден-Вюртемберзі соціал-демократи посіли друге місце після ХДС, отримавши відповідно 28,8% (51 місце) і 18,2% (32 місце) голосів виборців. У Гессені СДПН мала ще з давніх часів міцні позиції і в цій землі вона посіла перше місце, отримавши 29,8 % (42 місце) [16, s. 324-343].

Перші вибори до земельних парламентів (ландтагів) окупаційні держави у своїх зонах почали проводити з грудня 1946 року і першість проведення цих виборів належала американській окупаційній

владі. У результаті проведення цих виборів СДПН отримали у одній із земель – Гессені перевагу над ХДС, отримавши 38 місць до ландтагу в порівнянні з 28 місцями у християнських демократів. У двох інших землях цієї зони соціал-демократам не вдалося здобути перемогу. Такий розподіл голосів виборців на території цієї окупаційної зони був цілком закономірним, зважаючи на симпатії окупаційної влади до ХДС та на результати виборів попередніх рівнів [18, s.51;16, s.324-343].

Вибори в Радянській зоні окупації (РЗО) спочатку планувалося провести в травні 1946 року. Проте вже в березні вибори було перенесено на вересень 1946 року у зв'язку з проведенням референдуму в землі Саксонія з питання про передачу підприємств нацистів народу. ЦК СЄПН розробило проект положення про вибори [1, с.497]. Проте до початку травня ніякої діяльності по підготовці до виборів в зоні не проводилося. Перші муніципальні вибори у цій окупаційній зоні пройшли у вересні 1946 року, а вибори до ландтагу в жовтні 1946 року [18, s.54]. Але оскільки СДПН після злиття з Компартією у Соціалістичну єдину партію Німеччини у квітні 1946 року фактично перестала існувати в РЗО як окрема партія, то і в процесі виборів до різних органів влади вона участі не брала.

Під час муніципальних виборів у Британській зоні окупації, які відбулися 15 вересня 1946 року, СДПН отримали вражаючі результати, здобувши перевагу над ХДС і посівши відповідно перше місце у двох із трьох земель цієї зони – Нижній Саксонії та Шлезвіг-Гольштейні [16, s. 324-343]. Такі ж успішні результати СДПН отримала на виборах до окружних органів влади 13 жовтня 1946 року у Британській зоні окупації [16, s.47].

Перші земельні вибори до ландтагів у Британській окупаційній зоні було призначено на 20 квітня 1947 року [18, S.56] і їх результати ще раз підтвердили міцні позиції соціал-демократів та широку підтримку з боку населення двох земель цієї окупаційної зони – Нижня Саксонія та Шлезві-Гольштейн, де СДПН отримала 66 і 43 місця відповідно, що було майже вдвічі більше, ніж результати основного суперника – ХДС [16, s.324-363].

У Французькій окупаційній зоні позиції соціал-демократів під час виборів були найслабшими з усіх окупаційних зон. На місцевих виборах на рівні громад (15 вересня 1946 року) та округів (13 жовтня 1946 року) у жодній із земель СДПН не вдалося посісти лідируючі позиції. Вона постійно поступалася зі значним відривом першим місцем ХДС [18, s.47; 16, s.324-343].

Вибори до першого ландтагу у Французькій окупаційній зоні відбулися найпізніше з усіх зон – 18 травня 1947 року і за своїми результатами у трьох землях: Райнланд-Пфальц, Вюртемберг-Гогенцолерн, Південний Баден СДПН посіла почесне друге місце після ХДС [16, s.324-363; 18, s.57].

Аналіз процесу утворення земельних органів самоврядування та проведення виборів у різних зонах окупації в котрий раз підтвердив залежність внутрішньополітичного життя країни від політики окупаційних властей. Окупаційні держави запроваджували різні виборчі системи на своїх підконтрольних територіях та використовували різні схеми формування органів земельного самоврядування, що ще більше ускладнювало процес відновлення політичного життя в країні та посилювало неоднорідність цього процесу. Безпосередньо результати проведення виборів до земельних, окружних і місцевих органів влади протягом 1946 – 1947 років показали неоднорідність голосів, відданих за СДПН у конкретних окупаційних зонах і землях. У тих землях, де СДПН не змогли посісти перше місце, то вони займали почесне друге і становили суттєву протиріччя ХДС. Найслабші позиції СДПН по кількості набраних голосів за вище зазначений виборчий період були у французькій окупаційній зоні, де СДПН ні разу не вдалося зайняти перші позиції. У британській окупаційній зоні позиції СДПН були міцними і у більшості виборів лідируючими. У американській зоні окупації лише у Гессені СДПН займали перше місце по кількості набраних голосів до усіх рівнів влади протягом виборчого періоду 1946–1947 років. Необхідно відмітити, що вагому роль у загальному виборчому процесі відіграв релігійний фактор та підтримка партії з боку окупаційних властей. Традиційно у католицьких регіонах більшість набирала не СДПН, а ХДС. Проведення виборів до різних представницьких органів влади і такий достатньо неоднорідний розподіл голосів між двома основними політичними силами тогочасної Німеччини – СДПН та ХДС поклав початок створенню політичної конкуренції, яка позитивно вплинула на розвиток державно-політичної культури Німеччини.

Джерела та література

1. СССР и германский вопрос 1941 – 1949 гг.: в 3-х томах. Т.2: Документы из Архива внешней политики Российской Федерации. – М.: Международные отношения, 2000. – 879 с.
2. Тегеран – Ялта – Потсдам: Сборник документов /Сост.: Ш.П. Санакоев, Б.Л. Цыбулевский. – 2-е изд. – М.: Международные отношения, 1970.
3. Dokument №18. Forderungen und Ziele der Sozialdemokratische Partei Deutschlands, Mai 1946//Dokumente der Deutschen Politik und Geschichte von 1848 bis zur Gegenwart. Band VI. Deutschland nach dem Zusammenbruch 1945. – Berlin und München: Vertrieb amtlicher Veröffentlichungen Giersch & Co K.G., 1952 – 565 S.
4. Dokument №2 c. Die Übernahme Regierungsgewalt durch die Alliierten in Deutschland. Festlegung der Alliierten über das Kontrollverfahren 5.6.1945 //Dokumente der Deutschen Politik und Geschichte von 1848 bis zur Gegenwart. Band VI. Deutschland nach dem Zusammenbruch 1945. – Berlin und München: Vertrieb amtlicher Veröffentlichungen Giersch & Co K.G., 1952 – 565 s.
5. Die SPD unter Kurt Schumacher und Erich Ollenhauer 1946 bis 1963. Sitzungsprotokolle der Spitzengremien / Hrsg. und bearb. von Willy Albrecht. Bd. 1. 1946 bis 1948.– Bonn: Dietz, 1999. – 555 s.
6. Аденауер К. Воспоминания (пер.с нем.). Вып.1 1945 – 1953. – М.: Прогресс, 1966. – 286 с.
7. Suckut, Siegfried. Blockpolitik in der SBZ/DDR 1945 – 1949. Die Sitzungsprotokolle des zentralen Einheitsfront-Ausschusses. Quellenedition. – Köln: Wissenschaft und Politik, 1986. – 638 s.
8. Potsdam 1945. Quellen zur Konferenz der "Grossen Drei" – München, 1963.
9. Westdeutschland 1945 – 1950. Der Aufbau von Verfassungs- und Verwaltungseinrichtungen über den Ländern der drei westlichen Besatzungssonen. Teil II. Bearbeitet W. Vogel. – Boppard am Rhein: Harald Boldt Verlag, 1956. – s.510.
10. Entstehung der Bundesrepublik Deutschland 1945-1949. Chronik. -Düsseldorf, 1983. – 275 s.

11. Kaack. H Geschichte und Struktur des deutschen Parteiensystems. – Opladen: Westdeutscher Verlag, 1971. – 750 s.
12. Klein Ilona K. Die Bundesrepublik als Parteienstaat. Zur Mitwirkung der politischen Parteien an der Willensbildung des Volkes 1945 – 1949. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH Verlag, 1990. – 457 s.
13. Die Deutschlandpolitik Grossbritanniens und die britische Zone 1945 – 1949. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH, 1979. – S. 171.
14. Kurt Schumacher und der "Neubau" der deutschen Sozialdemokratie nach 1945. Referate und Podiumsdiskussion eines Kolloquiums des Gesprächskreises Geschichte der Friedrich–Ebert–Stiftung im Bonn am 12./13. Oktober 1995. /Hg. Dieter Dowe. – Bonn: Forschungsinstitut der Friedrich–Ebert–Stiftung, 1996. – 190 s.
15. Ritter G.A., Niehuss M. Wahlen in der Bundesrepublik Deutschland. München: C.H.Beck, 1987. – 228 s.
16. Wahlen und Wähler in Westdeutschland. – Villingen/Schwarzwald: Ring-Verlag, 1960. – 364 s.
17. Woyke Wichard, Steffens Udo. Stichwort: Wahlen. Ein Ratgeber für Wähler und Kandidaten. – Opladen: Leske und Budrich, 1984. – 173 s.
18. Osterroth, Franz. Schuster, Dieter. Chronik der deutschen Sozialdemokratie. Band III: Nach dem Zweiten Weltkrieg. – Berlin, Bonn: J. H. W., Dietz, 1978. – 824 s.
19. Allgemeine Situation in Deutschland // Konrad Adenauer: Dokumente aus vier Epochen deutscher Geschichte. – Bad Honnef/Rhöndorf: Stiftung Bundeskanzler – Adenauer – Haus, 1977. S. 84–90
20. Ulrich von Alemann. Das Parteiensystem der Bundesrepublik Deutschland. – Bonn: Verlag für Sozialwissenschaften I Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, 2010. – 273 s.
21. Protokoll der Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands vom 9. bis 11. Mai 1946 in Hannover. – Hamburg, 1947. – 205 S.
22. Badstübner R. Restauration in Westdeutschland 1945-1949. Berlin: Dietz, 1965. – 333 s.
23. Мартинов А. Соціал-демократична партія у політичній історії Німеччини ХХ століття – К.: Основні цінності, 2003. – 347 с.

Величенко Е. А. Участие Социал-демократической партии Германии в выборах в местные представительные органы власти и в формировании земельных органов самоуправления (1945-1947 гг.)

На основе опубликованных источников и работ немецких авторов в статье отображается участие СДПГ в выборах в местные представительные органы власти разных уровней и в формировании земельных органов самоуправления в различных оккупационных зонах Германии в первые послевоенные годы. Автор делает попытку проанализировать причинно-следственную связь результатов этих выборов, исследует участие СДПГ в выборах, а также определяет роль партии в формировании политического ландшафта послевоенной Германии.

Ключевые слова: Германия, Социал-демократическая партия Германии (СДПГ), Западные оккупационные зоны, Советская оккупационная зона (РЗО), выборы в ландтаги.

Velychenko O. A. Participation of the Social Democratic Party of Germany in elections to local representative authorities and formation of autonomous land authorities (1945-1947)

On the basis of published sources and works of German authors, the article highlights participation of the SDP in elections to local representative authorities of different levels and in formation of autonomous land authorities in different occupation zones of Germany during the early post-war years. The author attempts to analyze a cause and effect connection of the results of elections, examines participation of the SDP in this elections, and defines the role of party in formation of a political landscape of post-war Germany.

Keywords: Germany, the Social Democratic Party of Germany(SDP), Western occupation zones, The Soviet Occupation Zone(SBZ), elections to landtags.

УДК 94(460)"654"

В. Ю. Годлевська

ПРОМИСЛОВИЙ РОЗВИТОК ІСПАНІЇ В УМОВАХ КОНСОЛІДАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЗАСАД (1982–1996 рр.)

У статті досліджується промисловий розвиток Іспанії з метою визначення його особливостей в умовах консолідації демократії. Автору вдалося з'ясувати, що розвиток іспанської промисловості у досліджуваній період характеризується поступовим зростанням, спричиненим впровадженням заходів реіндустріалізації. Модернізація основних галузей сприяла підвищенню конкурентоспроможності, а інтеграція в ЄС – збільшенню іноземних інвестицій в промисловий розвиток Іспанії. Зазначені процеси в економічній сфері сприяли утвердженню демократичних засад в іспанському суспільстві. Матеріали статті можуть бути корисні для подальшого вивчення впливу трансформаційних процесів на економічний розвиток.

Ключові слова: Іспанія, демократизація, економічна політика, економічні реформи, індустріальний розвиток, галузі промисловості.

В останній чверті ХХ ст. Іспанія здійснила успішний перехід від авторитарного до демократичного суспільства. Крім змін у політичній сфері, суттєві перетворення торкнулися економіки.

Аналізуючи промисловий розвиток, ми зосередили увагу на загальному розвитку цієї галузі економіки та на розвитку її окремих секторів (енергетики, машинобудування, видобувного, переробного, видавничого секторів).